

gyelet megszervezése ellenére ebben a kérdésben a megyei pedagógiai szolgáltató szervezeteknek változatlan feladatuk és felelősségük lesz.

A Művelődési- és Közoktatási Minisztériumnak rendet kell tennie a nemzetiségi tankönyvek és segédeszközök biztosításában. A helyi-, megyei önkormányzatoknak – és intézményeknek – közre kell működniük a nemzetiségi iskolák anyaországbeli kapcsolatainak ápolásában, a partnerkapcsolatok feltételeinek megteremtésében. A nemzetiségi pedagógusok és iskolák innovatív elképzeléseit – országos és megyei szinten is – anyagilag és szakmai menedzselés útján az eddigieknél dinamikusabban kell segíteni.

Szabó László

NÉMETEK BARANYÁBAN

A magyar társadalomnak a közelmúltban végbemenő történelmi változásai erőteljesen ráirányították a figyelmet a nemzeti kisebbségek helyzetére, jogaik, érdekeik érvényesítésének lehetőségeire, korlátaira is. Az általános problémakörön belül megkülönböztetett hangsúlyú a kulturális autonómia, az anyanyelvű, illetőleg az anyanyelven történő oktatás jogával élés gyakorlata, ennek minősége.

A megyében élő nemzetiségek demográfiai mutatóiból egyértelműen következik, hogy nagy felelősség hárul mind a települési, mind a megyei önkormányzatra, mind a pedagógiai szakszolgáltatást végző megyei pedagógiai intézetre a nemzeti kisebbségek nyelvét oktató óvodák, iskolák szakmai munkájának segítségével, a munkához szükséges feltételek biztosításában. (Az országban élő német anyanyelvűek 38%-a Baranya megyében él.)

A Baranya Megyei Pedagógiai Intézet és annak jogelődje alaptevékenységeinek sorában mindig megkülönböztetett figyelmet fordított a kisebbségi nyelvet és nyelven oktató intézmények szakmai támogatására, az intézményi fejlesztések elindítására, menedzselésére, az oktatáshoz szükséges, de hiányzó taneszközök összeállítására, a tehetséggondozás különböző formáinak bevezetésére, a pedagógus továbbképzés intenzív változatainak meghonosítására.

Munkánk közben arra törekszünk, hogy az intézmények valós szükségleteit differenciáltan elégítsük ki szellemi és anyagi erőforrásaink határain belül.

Ezzel a szándékkal rendeztük meg azt az országos konferenciát 1990-ben, amelynek legfőbb céljaként azt tűztük ki, hogy megoldásokat keressünk a kisebbségek anyanyelvoktatásának fejlesztéséhez, ajánlásokat fogalmazzunk meg a továbbképzéshez az irányító szervezeteknek. Az itt elhangzott néhány megoldásra váró feladat még 1993 elején is aktuális: „A Művelődési Minisztérium mielőbb készítse el a kisebbségek anyanyelvoktatásának koncepcióját. A fejlesztési elképzelések kidolgozásába vonják be a gyakorló pedagógusokat. Újra kell gondolni az óvónő-, a tanító és tanárképzés struktúráját, tartalmát a képzési igényeknek megfelelően. Az oktatás eredményességéhez jobb tantervekre, tankönyvekre, taneszközökre van szükség. A kisebbségek oktatásában az alternativitásnak megkülönböztetett a szerepe. A nyelvoktató típusú szervezeti forma nem felel meg az eredményes nyelvoktatásnak. A fejlesztés útja a kétnyelvűség, illetve az egynyelvűség lehet minden intézménytípusban. A kisebbségi pedagógusoknak nincs önálló országos szakmai-módszertani lapja. A Baranya megyei Pedagógiai Intézet 1989-től jelenteti meg az *Unsere Schule* és a *Nasa skola* című módszertani lapokat. A pénzügyi lehetőségek évi két alkalommal körülbelül másfél, két ív terjedelemben teszik lehetővé a megjelentetést. E két lapot az ország valamennyi nemzetiségi (német, horvát) nyelvet oktató óvodája, iskolája ingyen kapja meg. Anyagi támogatással

országos szakmai-módszertani lappá válhatna e két kiadvány, melyek gondozását a Baranya megyei Pedagógiai Intézet a jövőben is elvállalná...”†

Az elmúlt két év legszorítóbb gondja változatlanul a tanterv-, tankönyvhiány, különösen a kétnyelvű iskolákban. Természetesen ezt a problémát nem a mi kompetenciánk megoldani, de felelősségünknek éreztük, hogy a megyében összegyűlt tapasztalatok alapján taneszközként használható tanulmányi segédleteket állítsunk elő alkotó munkacsoportok működtetésével. Szándékunkat a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Közoktatásfejlesztési Alapja, a Pro Renovanda Cultura, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Alapítvány pályázati úton elnyert összegekkel (közel 1.300.000 Ft) támogatta. A munkacsoportok által összeállított tíz kéziratból így megjelenthet rendszeresen a német módszertani periodika, több, a helyi tervezést segítő alternatív tantervi javaslat, a kétnyelvű iskolák munkáját segítő munkafüzet-, tankönyv-, szöveggyűjtemény jellegű segédletek (Környezetismeret 4. és 5. osztály részére, Történelem 5. és 6. osztály részére, A magyarországi német kisebbség története 5–8. osztályosok részére).‡ A többi folyamatban lévő szakanyag megjelenítése – mely ugyancsak a kétnyelvű földrajz- és történelemtanításhoz nyújtana segítséget elsősorban szaknyelvi és módszertani szempontból – csak további külső anyagi támogatás útján képzelhető el.

Az 1991/92-es tanévtől a kisebbségi intézmények oktató munkájának segítésére több szakmai szervezetet és külképviselői szert sikerült megnyernünk a német nyelvterrületről (Steiermarki Pedagógiai Intézet, Steiermarki Tartományi Ifjúsági Szervezet, Österreichische Landsmannschaft, Donauschwabische Kulturstiftung, Inter Nationes, Goethe Intézet, Studienzentrum für Ost-West Probleme, Németországi Szövetségi Köztársaság Pécsi Főkonzulátusa, Osztrák Köztársaság Tiszteletbeli Pécsi Konzulátusa stb.). Közreműködésükkel lehetővé vált olyan iskolai szakmai kérések teljesítése, mely az oktatás eredményességét kedvezően befolyásolhatja. Így például e tanévben meg tudtuk rendezni a kétnyelvű általános iskolák első országos tanulmányi versenyét, melyre az országból 46 tanuló érkezett. Az első helyezett tanulók (10 fő) fődjia egy-egy hetes külföldi táborozás, melyet a külföldi támogatók tettek lehetővé. Hasonlóképpen jelentős esemény, hogy a Goethe Intézet és a Baranya megyei Pedagógiai Intézet közös szakmai szervizszolgálatot hozott létre. A főleg kistelepüléseken élő pedagógusok felkészített szaktanácsadóktól kaphatnak információkat német tankönyvek iskolai felhasználásának módszertani lehetőségeiről, külföldi továbbképzésekről, s könyvmegrendeléseiket sem Budapesten kell intézniük.

A társadalomban, az oktatásügyben végbemenő változások, a megyei nemzetiségi szervezetek (Magyarországi Németek Szövetségének Baranyai Szervezete, Lenau-Egyesület, Schulverein) együttműködési készsége, a gazdagodó külföldi kapcsolatrendszer szükségessé és lehetővé tette, hogy átfogóan tájékozódjunk ismét a német kisebbségi nyelvoktatás baranyai helyzetéről. Mindezt azzal a szándékkal, hogy feltárva az intézmények – nyelvoktatással összefüggő – helyi adottságait, feltételeit, hiányosságait, fejlesztési céljait, feladatait, összehangoltabb szakszolgáltatást tudjunk számukra biztosítani, s egyúttal érzékelhetővé tudjuk tenni a megyében tapasztalható fejlesztési irányokat, melyeknek támogatásához az országos szakmai, állami, társadalmi szervezetek segítségét is kérjük.

† A nemzetiségek anyanyelvi oktatása Baranyában az óvodától az egyetemig. Baranyai Pedagógiai Körkép, 1990/1. 133–135. pp.

‡ A Baranya Megyei Pedagógiai Intézet által kiadott tanulmányi segédletek: Umweltkunde für die 4. Klasse der zweisprachigen Schulen; Umweltkunde für die 5. Klasse der zweisprachigen Schulen; Geschichte für die 5. Klasse der zweisprachigen Schulen; Geschichte für die 6. Klasse der zweisprachigen Schulen; Geschichte der deutschen Minderheit in Ungarn. (Valamennyi tanulói segédletet önköltségi áron a megrendelőknek elküldjük.)

A kisebbségi nyelvoktatást érintő jövőkép felvázolásánál azonban figyelembe kell venni, hogy napjainkban sem hazai, sem nemzetközi viszonylatban nem készek azok a jogi szabályozók, amelyek egy konkrét cselekvési program biztos vezérfonalai lehetnének. A trendek azonban körvonalazódtak, s legalábbis támpontul szolgálhatnak a jelenleg kialakult helyi kisebbségi oktatási rendszer továbbfejlesztéséhez.

„A nemzetközi jog hatályos szabályai között jelenleg nincs olyan egyezmény – sem univerzális, sem regionális szinten –, amely a nyelvi, etnikai kisebbségek helyzetét általános érvénnyel rendezné.”[†] Európában várhatóan még 1993-ban ez a hiátus megszűnik. Napjainkban az Európa Tanács parlamenti közgyűlése elfogadta azt a javaslatot, hogy az Európai Emberi Jogok Chartájához fűzzenek kiegészítő jegyzőkönyvet a kisebbségek jogainak garantálásáról. Nagyon fontos kitétele az említett tervezetnek, hogy meghatározza a kisebbségek fogalmát: egy adott állam olyan lakosai, akiknek régi, szilárd és tartós kapcsolatuk van az érintett állammal, vagyis őshonosak.

A kulturális autonómiát érintően a kisebbségek garantált jogának tekinti az anyanyelv használatát, az anyanyelven történő oktatást, továbbá azt, hogy szabadon és akadályok nélkül tartson fenn kapcsolatot más államokban élő azonos közösségekkel. Az oktatási intézményrendszerrel elvárando igényt jelzi az a szövegrész is, ami kimondja, hogy a kisebbségek ne csak anyanyelvüket tanulhassák szabadon, hanem azon képzést is kaphassanak. Ezekhez a normákhoz közelít a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól készülő törvény, továbbá a közoktatást szabályozó törvénytervezet.

A nemzeti kisebbségeket oktató intézmények célja, feladatai

A 80-as évektől dinamikusan fejlődött mind a megye, mind Pécs város közoktatási intézményeiben a nemzetiségi nyelvek oktatása, különösképpen az általános iskolákban és a német nyelv területén. A fejlesztési szándékok részint a kisebbségek által megfogalmazott igény szerint realizálódtak, több esetben azonban – nyelvoktató típusú iskoláknál – a német nyelv, mint nyugati nyelv tanulása iránti motívum, valamint a nemzetiségi oktatáshoz járó kiegészítő állami támogatás lehetett a bevezetés fő indítéka. A gyakorlat elemzése is igazolja, hogy a nemzetiségi oktatás fontos alkotóelemei – pl. kisebbség történelmének tanítása, kulturális hagyományainak megismerése – hiányoznak a nevelő, oktató munkában.

Az 1992/93. tanévben folyó vizsgálat – melyet a Baranya megyei Pedagógiai Intézet és a Magyarországi Németek Szövetsége Baranya megyei Szervezete végzett – eddigi tapasztalatai is számos ellentmondásra, rendezetlenségre, kaotikus jelenségre mutattak rá.[‡] A nemzetiségi nevelő-oktató intézmények többsége nyelvoktató típusú. A ma is érvényben lévő speciális cél- és feladatrendszernek nem tudnak elfogadható mértékben megfelelni. A hiányok a legfontosabb fejlesztési területen jelennek meg. A német anyanyelv (sok tanulónál idegen nyelv) hatékony oktatása, a kisebbségi önazonosságtudat kialakítása, fejlesztése, a kétnyelvűség készségének kialakítása, a nemzetiségi nyelven való önművelés igényének felkeltése, a nemzetiségi nyelvi kultúra

[†] A nemzeti és etnikai kisebbségek helyzete Baranya megyében. Baranya Megyei Közgyűlés Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Bizottsága, Pécs, 1991. június 3.

[‡] Az 1992/93. tanév vizsgálatában részt vettek és az elemzésben közreműködött: Báling József, a Magyarországi Németek Szövetsége Baranya megyei Szervezetének elnöke; Kallós Miklósné dr., a Baranya megyei Pedagógiai Intézet igazgatóhelyettese; Gáspárné Kerner Anna, Tompocsiné Cziegler Franciska, Lantos József, a Baranya megyei Pedagógiai Intézet által felkért szakértők. A vizsgálati anyag elemzését Gáspárné Kerner Anna, Tompocsiné Cziegler Franciska szakértők végezték.

közvetítése, ápolásának elősegítése. Az eredménytelenség okai rendkívül összetettek: történelmi, politikai, szociológiai, gazdasági, képzési, oktatásirányítási összetevői meghatározóak.

A német kisebbségi óvodák, általános iskolák helyzete, a tartalmi munka jellemzői

A megye nemzetiségi intézményrendszere a népesség-összetétel természetes következményeként tradicionálisan kialakult. Az 1992/93. tanévben végzett vizsgáldásunk 51 óvodára és 60 iskolára terjedt ki. Valamennyi intézmény önkormányzati fenntartású.

A megye óvodáinak új utakat kínált az egynyelvű óvodai kísérlet két településen (Nagynyárad, Mohács). A kísérlet kedvező tapasztalatokat hozott: a kis létszámú, kics csoportos egyéni foglalkoztatás eredményesebb; a következetes egynyelvűséggel (óvónő) – a hároméves óvodai nevelési folyamatban – megcélozható a gyermekek kétnyelvűsége; a tájnyelv-szeretet nyelvi közegéből jutnak el a gyermekek a német köznyelvig. Sajnos, a kísérlet tapasztalatai nem fogalmazódtak meg alternatív óvodai programban. A nemzetiségi óvodák napjainkig sem rendelkeznek átfogó, önálló Nemzetiségi Óvodai Programmal.

1992-től az óvónők szívesen alkalmazzák Talabér Ferencné Kétnyelvű óvodai nevelési programját. A program jól kapcsolódik az általános óvodai korszerűsítési folyamatokhoz. Ez a tény abban nyugtatja meg az óvónőt, hogy nem kell a választott nyelvi anyagot egy magyar programmal összedolgozni. Valamennyi baranyai nemzetiségi óvoda – a Német Szövetség Megyei Szervezetének közvetítésével – megkapta a stuttgarti Institut für Auslandsbeziehungen munkatársának segítségével a Du und ich c. programot. Ez a program a 3–6 éves korú gyermekek másodnyelv elsajátítási folyamatának szervezéséhez, tervezéséhez, gyakorlatához nyújtott segítséget. Jó példát ad a nyelvsajátítási folyamat integrálásához is az óvodai nevelésben. Ugyancsak az említett intézetből kapták meg az óvodák a Neue Wege der Sprachförderung c. másodnyelv elsajátítási óvodai programot is. A különböző programok tartalmával a Megyei Pedagógiai Intézet szakértője továbbképzések szervezésével, ajánlások összeállításával ismerteti meg az érdeklődő óvónőket.

Az óvodai gyakorlatban jellemző a programok kombinált alkalmazása, adaptálása a helyi adottságokhoz (gyermekösszetétel, óvónő, választott szervezeti keret), valamint ezek kiegészítése helyi gyűjtésekkel (népszokások, mondókák, gyermekdalok stb.). A nyelvi nevelés meghatározó módszere a didaktikai játék, nyelvi játék. Ezeket az óvónők önmaguk számára rendszerezik különböző szempontok alapján. Vannak olyan játékok, melyek a szókinccs gyakorlását szolgálják a rész-egész fogalmának kapcsolásával. Ezek a különböző gyűjtemények akár kiadványba is szerkeszthetők. Kész gyűjteménnyel rendelkezik Bóly, Szederkény, Székelyszabar, Mohács, Mecseknádasd. Az óvónők természetesen alkalmazzák az összes többi általános óvodai módszert a nyelvsajátításban is.

Az általános iskolákban a német nyelvoktatás fellendülése regisztrálható. Az iskolai döntések mögötti okok valószínűsíthetően: a német származású lakosság közel 1/3-a Baranyában él; az orosz nyelv kötelező oktatásának megszűnésével megjelent a nyugati nyelvek tanulása iránti igény, a megyében a nyelvek tetszési listáján a német vezet; több iskola az idegen nyelvi német oktatás helyett a nemzetiségit választotta, ami az 1. osztálytól indul, s a megfelelő kritériumok mellett többletköltségvetést is reméltek a kiegészítő állami hozzájárulással. A plusz normatív támogatás azonban sok esetben nem kerül az önkormányzattól az iskolába, nem a nemzetiségi oktatás fejlesztésére fordítódik.

A tanulók 75%-a vesz részt nemzetiségi nyelvoktatásban. Az iskolák és az oktatási forma elnevezése nem tisztázott. Mind a 60 iskolánál „Német Nemzetiségi Iskola” felirattal találkoztunk de csak 26,6%-ban tanul minden gyermek a német nemzetiségi tanterv és óraterv alapján. A többi iskolában csak nemzetiségi tagozat működik.

A kisebbségi nyelvoktatásnak három karakterisztikusan körvonalazható formája honosodott meg a megye iskoláiban. A legelterjedtebb, legrégebben kialakult változat a hagyományos nem-

zetiségi nyelvoktató forma, melyet az iskolák 93,5%-a követ. A gyerekek heti 3–4 órában tanulják a nyelvet, az első osztálytól kezdődően elavult tanterv és tankönyvek alapján, gyakran csatlakozó órában. Ennek ellenére a németül tanulók 73%-a vesz részt ebben az oktatási formában.

A kétnyelvű oktatási forma megjelenését a nemzetiségi nyelvet oktató iskola alacsony hatásfoka tette szükségessé. Tizenegy évvel ezelőtt a Bólyi Általános Iskolában – a Művelődési Minisztérium engedélyével, a Baranya megyei Pedagógiai Intézet támogatásával – elindították a kétnyelvű kísérletet. Lényege, hogy a magasabb óraszámú nemzetiségi anyanyelv és irodalom tantárgyon kívül – az iskola szakemberellátottsága függvényében – más tantárgyak (többnyire környezetismeret, földrajz, történelem, ének-zene, osztályfőnöki) oktatását két nyelven, magyarul és németül végzik. A nyelvtanítás és az anyanyelven történő képzés eredményességének növelése érdekében e típusnál is felhasználják a korábbi orosztanítás heti óraszámát. A gyakorlat bizonyítja e forma nagyobb hatékonyságát annak ellenére, hogy tényleges koncepciója még ma sem kidolgozott, s a pedagógusok munkáját hihetetlen mértékben nehezíti a szaktárgyak tankönyveinek hiánya, továbbá a pedagógusképzés hiátusa (nem képeznek nemzetiségi nyelven szaktanárokat). Ma 13 iskolában folyik kétnyelvű oktatás.

Megfigyelhető egy harmadik, vegyes oktatási forma is, melyben az idegennyelv és a nemzetiségi nyelvoktatás elemei keverednek. Ez a variáció az iskolák 40,5%-ában található meg. Egyes intézmények 1–8. osztályig heti 2 órában idegen nyelvként tanítják a németet, mások heti 3 órában, de csak 4. osztálytól tanítják a nemzetiségi nyelvet. Természetes, hogy így sem a nyelvi, sem a nemzetiségi követelményeknek nem tudnak eleget tenni. Vannak iskolák, ahol mindhárom oktatási forma párhuzamosan él egymás mellett. Magyarországon ma nem létezik sem törvény, sem rendelet, mely alapján az iskolák egyértelműen megállapíthatnák, hogy ténylegesen milyen típusú nemzetiségi nyelvoktatást végeznek.

A tantervről kétféle véleményt nyilvánítottak a pedagógusok. A társadalmi változás óta sok kisközség önálló sodott, az iskolák újból megnyitották kapuikat. A németiség nagy része még ma is kisközségekben él. Természetes, hogy az iskolában azonnal bevezették a német nyelvoktatást (Máza, Szajk, Szászvár). Más iskolákban (Szentlőrinc, Gyód, Harkány) – a kötelező orosz nyelvoktatás megszűnésével – nőtt a nyugati nyelv iránti érdeklődés, s a kisebbségben élő német nemzetiség érdekeit képviselve átálltak német nyelvoktatásra. Ezek az iskolák semmilyen oktatási segédanyaggal nem rendelkeznek, még tantervvel sem. (Az elavult tanterv sem kapható, szükség esetén a Pedagógiai Intézet sokszorosít egy-egy példányt.) Egyesek közülük helyi tantervet írtak, mások tanmenet vagy heti terv alapján dolgoznak. Megnyugtatónak tartanak, ha lenne egy használható központi tanterv.

Azok a pedagógusok, akik évek óta végzik a nemzetiségi nyelvoktatást, nem tartják megfelelőnek a tantervet főleg a tananyag mennyisége és didaktikai felfogásmódja miatt. A gyerekek kevés nyelvi alappal rendelkeznek iskolába lépésükkor, a legtöbb szinte idegen nyelvként tanulja a németet. Túl sok nyelvtani ismeretet kell tanítani, kevés lehetőség adódik a szókinccs és beszédkészség fejlesztésére. A kétnyelvű oktatás számára még mindig nem íródott meg a tanterv, noha 11 éve folyik. Az iskolák a bólyi modellt követik, vagy a maguk útját járják helyi adottságaiknak megfelelően. A pedagógiai intézet konzultációkat, szakmai napokat szervez a tapasztalatok cseréje érdekében, módszertani segédanyagokat, az 1–4. osztály részére tantervi változatokat készíttetett. Mielőbb sürgős lenne mindegyik típusú nyelvoktató formához egy új, európai szintű tanterv összeállítása.

Tananyag, taneszközellátottság

Az óvodákban egy-két kivételtől eltekintve megfelelő a taneszközellátottság. A tájékozódás során az óvónők valamennyi rendelkezésre álló eszközt felsorakoztattak a nyelvközvetítésre

alkalmazott eszköztárban. A hazai gyártók által forgalmazott, a saját készítésűig széles a skála. Speciális – az egyéni nyelvfejlesztésre, rögzítésre, gyakorlásra alkalmas – eszköztár kialakítására törekzenek az óvodák. Ezeket a feladatokat jól szolgálják pl. a különböző társasjátékok, kártyák, lottó-játékok, didaktikai-, memória-, dominó-, speciális nyelvi játékok, nyelvi feladatlapok, munkalapok. A felsorolt eszközök külföldiek, az óvodák egyedi kapcsolataikból szerezték be, főleg ajándékként. A megye óvodái főleg Stuttgartból kaptak sok eszközt, valamint meséket, dalokat tartalmazó hangkazettákat, számos esztétikus képes- és mesekönyvet. Az eszközök bővítésére támogatókat keresnek.

Az iskolákban a legnagyobb gondot a tankönyvek minősége és hiánya okozza. Alternatív tankönyvek nincsenek, a megrendelt tankönyvek késve vagy egyáltalán nem érkeznek meg. Gyakori, hogy nem a megfelelő példányszámban kapja meg az iskola a taneszközöket, rendelése ellenére. Az ellátás nem javul, sőt évről-évre rosszabb lesz. A munkafüzetek és a tanári kézikönyvek ugyancsak hiányoznak. Az iskolák és a kollégák maguk járták a könyvkereskedéseket, minden személyes kapcsolatukat igénybe veszik, hogy a gyerekeket elláthassák tankönyvekkel. Ekkor azonban többnyire újabb probléma merül fel. A könyvesboltokban kapható nyelvkönyvek felnőttek számára íródtak és drágák. A szülők akarják, hogy gyermekeik németet tanuljanak, de mikor egy tankönyvért 600–800 Ft-ot kell fizetni, sokan meggondolják magukat, s elvesztik lelkesedésüket. A tankönyvekhez jutás másik lehetősége: a személyes kapcsolatok, a külföldi partneriskolák. A gond csak az, hogy ezek a könyvek nem a magyar iskolarendszer és követelmény szerint íródtak, a gyerekeink pedig nem állnak nyelvilag azon a színvonalon, hogy mindjárt dolgozni tudnának velük. Ennek ellenére hiányt lehet velük pótolni. Azonban alig van két iskola, melyekben ugyanazokat a tankönyveket használnák. Ezen kívül a gyerekek az 1–2. osztályban gyakran teljesen más didaktika-metodika alapján felépített tankönyvből tanulnak mint a 3–4. osztályban, illetve a felsőbb osztályokban. Gyakran nem is azonos kiadótól származnak ezek a könyvek. Sajnos jellemző, hogy nem áll az iskolák rendelkezésére egy-egy teljes tankönyvsorozat. A kétnyelvű oktatásnál hasonló a helyzet. Itt nemcsak a német nyelvkönyvek hiányoznak, hanem a szaktárgyak könyvei is.

E tekintetben hiánypótlók azok a tanulmányi segédletek, melyeket a Megyei Pedagógiai Intézet adott ki. A gyakorló pedagógusok alkotó munkacsoportjai által összeállított taneszközök – az előforduló nyomdahibák ellenére is – kedvező fogadtatásra találtak a kollégák körében. Más segédeszközökben is nagy a hiány: szemléltető anyagok, video-, magnókazetták nincsenek a feldolgozandó témákhoz. Technikai eszközökkel általában jól ellátottak az iskolák. Részben saját költségvetésükből szerezték be ezeket, részben ajándékként kapták külföldi intézményektől. Szinte valamennyiben megtalálható a magnetofon, video, színes televízió, lemezjátszó, diavetítő. Az eszközöket nemcsak a német nyelvoktatás céljaira használják, így az elhasználódás miatt gond a javíttatásuk, pótlásuk.

Az intézmények által megfogalmazott fejlesztési elképzelések, lehetőségek

Az óvodákban a tartalmi fejlesztés egyik módja lehetne az alternatív nyelvi program. A nyelvi nevelőmunka eredményességét segítené, ha felsőfokú óvónői oklevéllel kiegészítő nyelvi képesítést szerezhetnének az óvónők. Tartalmi korszerűsítést terveznek az óvodák az alkalmazott programok adaptálásával, a programok minőségi megvalósításával. Így látják megvalósíthatónak a helyi nevelési rendszerek kialakítását. A szervezetfejlesztésben több településen igény a kétnyelvű óvoda, az óvodán belül több kétnyelvű, kis létszámú, vegyes életkorú csoport kialakítása. Szakmai szükséglet a foglalkoztatásban a nyelvi időkeret bővítése, az intenzívebb nyelvhasználat érdekében eredményes interakciós stratégiák megvalósítása. A fejlesztési lehetőségek akadályát a magas csoportlétszámokban, a szakképzetlen óvónőkben, a gyermekek csökkenő nyelvi alapján látják az óvónők.

Az óvodák fejlesztési elképzeléseit több helyen az önkormányzatok támogató viszonyulása kíséri. Sajnos, ellenkező esetek is előfordulnak, amikor a nemzetiségi óvoda magára marad, vagy óvodai csoportokat szüntet meg, óvónőket bocsát el az önkormányzat.

Az iskolák egytizede elégedett a jelenlegi oktatási formával. Úgy érzik, a rendelkezésükre álló lehetőségeket kihasználták, többre sem a tantestület, sem az önkormányzat nem képes. Több iskola a nyelvtanítás eredményessége érdekében az idegennyelv oktatási forma helyett a nemzetiségi nyelvtanítást tervezi bevezetni illetve megerősíteni. A nyelvtanító iskolák közül további öt szeretne áttérni a kétnyelvű oktatásra.

A már működő kétnyelvű iskoláknak is új terveik vannak. Szeretnék diákjaiknál elérni az élő kétnyelvűséget, sőt azt remélik, hogy ennek az oktatási formának a következményeként a családok életébe is visszatér a kétnyelvűség. Kedvező vonása ezeknek a terveknek, hogy szinte mindenütt megegyezik az önkormányzatok szándékaival. Több helyütt a szatelit programokat tervezik célirányosan és szervezeten bevonni az oktatásba. Sok településen a hagyományápolást, az önazonosságtudat kialakítását, fejlesztését szolgáló amatőr csoportok működnek, vagy ezek megalakítását tervezik.

Kallós Miklósné

BEMUTATKOZIK A LAUDER JAVNE ZSIDÓ KÖZÖSSÉGI ISKOLA

A Lauder Javne Zsidó Közösségi Iskola és Óvoda létrejöttét számos tényező, belső motívumok és külső lehetőségek egybeesése segítette elő. A Magyar Zsidó Kulturális Egyesület megalakulása, néhány zsidó értelmiségi egyre erősödő igénye valamint a társadalomban bekövetkező változások tették lehetővé, hogy 1989-ben létrejöjjön a Világi Zsidó Iskola Alapítvány, amely egy évvel később életre hívta és azóta működteti iskolánkat.

Az iskola céljának megközelítését elsősorban talán az intézmény hosszú elnevezésének magyarázata segítheti.

Lauder – Ronald S. Lauder, az Egyesült Államok korábbi bécsi nagykövete, a nevével viselő iskolánkat egyik legfőbb támogatója.

Javne – Kicsi város volt Délnyugat-Izraelben; i.sz. 69-ben itt alapított iskolát Johanán ben Zakkaj rabbi, akit a legenda szerint tanítványai koporsóba rejtve menekítettek ki a rómaiak által ostromlott és belviszály dúlta Jeruzsálemből, hogy ott mindent újrakezdve tanuljanak, s hogy lefektessék a zsidó élet, és túlélés alapjait.

Zsidó – „A pusztulás utáni újrakezdés, az új szellemiség kialakítása, a zsidó öntudat fejlesztése vezetett bennünket is, amikor Javne névvel közösségi zsidó iskolát alapítottunk.” – fogalmazott Raj Tamás rabbi, történész, országgyűlési képviselő, a Kuratórium társelnöke.

Közösségi – Iskolánkat a zsidó közösség része, ugyanakkor nyitva áll a zsidó és nem zsidó, hívő és nem hívő tanulók és pedagógusok előtt. Közösségi jellegét kívánjuk hangsúlyozni azzal is, hogy alakításában a tanárokon kívül részt vesznek a szülők és gyerekek is.

Iskola – A második világháború előtt tizenhét zsidó iskola működött Budapesten, jelenleg három; egy hitközségi és kettő alapítványi. Ezek egyike a Javne, mely számos vonatkozásban más lehetőségeket biztosít az ide jelentkezők számára.

Az Alapítvány alapító okirata szerint a cél olyan iskola létrehozása, amelyik „biztosítja a magyar és az európai kultúra, valamint az egyetemes zsidó kultúra értékeinek minél magasabb színvonalú átadását mindazon gyerekek számára, akik – bármely nemzet, vagy felekezet tagjaiként – ohajtják és vállalják ezen kultúra és tudás megismerését, elsajátítását.”